Tako Tsubo

Pé Horst

Tako Tsubo

Roman

jongboek

Copyright © Pé Horst
Copyright illustraties © W. van Utrecht
ISBN 978 94 625 4224 2
www.jongboek.nl

Voor onze familie, de levenden en de doden

Een grote stad betekent
grote eenzaamheid

Desiderius Erasmus
(Rotterdam, 28 oktober 1466, 1467 of 1469 – Bazel, 12 juli 1536)

'If I had the power,
I would add an Eleventh
Commandment to the universally accepted
Ten Commandments:
"You should never, never be a bystander."

Roman Kent
(Łódź, Polen 18 april 1929-…)
overlevende Auschwitz

‘Hebt u…’
Het is even stil.
‘kort geleden, een droevige gebeurtenis doorgemaakt?’
De arts zonder naam, ze heeft zich niet aan mij voorgesteld, draagt een wit getailleerde doktersjas. Op haar borstzakje staat het in het blauw en groen gekleurde logo van het ziekenhuis. In haar hand houdt ze een zilverkleurige Parker pen.
Stilte.
Stilte.
Plots wordt er op de deur geklopt. Een magere knul stapt de ruimte in. Hij rolt een grijs karretje voor zich uit waarop allerlei buisjes, naalden, pleisters en witte watten staan uitgestald. De arts draait zich geërgerd in de richting van het geluid.
‘Ik kom de hartenzymen afnemen, zal ik anders…?’
Ze schudt haar hoofd, maakt een paar aantekeningen in de groene status die op het bedplankje achter mijn voeteneinde ligt, stopt de Parker terug in haar borstzakje en antwoordt, op afgemeten toon: ‘Nee, ga je gang.’ En, in mijn richting knikkend, vervolgt ze: ‘Ik kom zo bij u terug.’

Mijn oren suizen, mijn keel voelt schurend droog aan. Mijn rug is klam van het zweet, ik heb het gevoel alsof er een molensteen op mijn borst ligt. Een huidkleurig windsel knelt mijn rechterlies af, het te nauwe verband maakt me misselijk. *Heb ik een droevige gebeurtenis meegemaakt?* Achter mijn oogbollen brandt een snerpende pijn.

‘Kunt u uw mouw iets oprollen?’
De stuwband wordt om mijn linkerbovenarm strak getrokken. De aderen op mijn onderarm en hand zwellen verrassend ferm op. Ik voel de tastende vingers van de laborant, haast liefkozend, langs mijn elleboogplooi glijden. Nadat hij de juiste plaats heeft gevonden neemt hij een van de groene naalden. Ik sluit mijn ogen, dan wordt de stuwband losgemaakt.
‘Zo, het is gebeurd hoor,’ hoor ik hem zeggen. *De kwezel.*
Het karretje, met daarop de buisjes bloed, rolt met veel kabaal de ruimte weer uit.
‘Zal ik?’
Hij kijkt me vragend aan, met de deurkruk in de hand.
‘Laat maar open, dank je,’ antwoord ik schor.

Water! Mijn tong lijkt een rubberen lap, maar er staat geen glas op het nachtkastje. Een droevige gebeurtenis? De wereld om mij heen is grijs en nevelig. Ik denk en ik herinner en ik herinner en ik voel. *Ik voel me als de zee, als niemand naar haar kijkt dan is de zee de zee niet meer, dan is ze wat wij zijn, wanneer niemand ons ziet.* Mijn hand glijdt langs de katoenen deken die mij bedekt en ik dein weg in een gedicht van Jules Supervielle. *Dan wisselt zij van vissen, laat and’re golven toe.* Mijn middenrif spant zich aan en een golf van pijn, schaamte en verdriet wordt met kracht omhoog stuwt. Ja, ik herinner!

Enige tijd later wordt het gordijn rondom mijn bed dicht geschoven. Ik begrijp dat ik mijn bovenkleding omhoog moet doen. De koude schijf van de stethoscoop wordt eerst op mijn rug, vervolgens op mijn borstkas geplaatst.
‘Is de druk op uw borst verminderd?’
Ik knik.
‘Zucht.’
Ik gehoorzaam.
‘Adem inhouden.’
Ik houd mijn adem in.
‘Adem maar weer door.’
Ik adem weer door.

‘Rookt u?’
Ik schrik, hoort ze iets?
‘Nee, ik heb nooit gerookt.’
‘Alcohol, meer dan twee eenheden per dag?’
Ik aarzel, schud dan mijn hoofd.
Ze bevoelt mijn buik en klopt met haar ene hand op de ander, die op mijn buik rust. Er klinkt een ver en hol geluid. Het membraan van de stethoscoop wordt nu op mijn buik gelegd en meerdere keren verplaatst. Er wordt in mijn enkels geknepen en er wordt in mijn ogen gekeken. Uiteindelijk kijkt ze mij aan.
Dan herhaalt zij haar vraag: ‘Hebt u kort geleden een droevige periode doorgemaakt?’
Ik ruik haar parfum, Noa van Cacharel. Ik antwoord haar niet. *Het gaat haar niet aan.*
‘Wij zien namelijk een wonderlijke samentrekking van uw linker hartkamer. Het merkwaardige beeld dat wij tijdens het onderzoek kregen doet ons sterk denken aan een Tako-tsubocardiomyopathie.’
Het blijft even stil. De woorden hartkamer, Tako Tsubo en myopathie galmen door mijn hoofd. *Tako Tsubo?* Op het antwoord hoef ik niet lang te wachten, gepassioneerd vervolgt ze: ‘Het is werkelijk één van de indrukwekkendste hartspierziekten!’ Op haar gezicht lees ik een opgewonden glans. ‘Een Tako Tsubo is een keramieken viskruik met een brede, ronde bodem en een smalle hals. Japanse vissers gebruiken deze kruiken bij het vangen van hun octopussen. Tijdens het samentrekken van uw hart neemt uw linker hartkamer de vorm aan van een Japanse octopusval.’ En ze vertaalt kort: ‘Tako staat voor inktvis - Tsubo is de pot, oftewel: de val.’ Bij het woord Tsubo neigt haar hoofd nadrukkelijk naar links.
‘Juist,’ zeg ik langzaam. En met dat ene woord, de traagheid en nadruk waarmee ik het uitspreek, zoek ik begrip voor mijn onwetendheid, maar ze merkt het niet op.
‘Dit wordt veroorzaakt door een bewegingsstoornis van uw hartwand. Het onderste gedeelte van uw hartkamer is niet meer in staat goed samen te trekken… goed te bewegen, terwijl we juist een overmatige beweging zien van de wanddelen hoog in uw hartkamer.’

Uit de groene status vist ze een onbeschreven vel en ze schetst de vier ruimten van het hart geordend op het papier.
'Hierdoor ontstaat er apicaal,' ze tikt met haar pen op de onderste punt in de linkerruimte, 'een ballonvormige uitstulping. De vorm van een Japanse inktvispot.' Haar beide handen illustreren de vorm van de val. 'Vandaar de benaming: een Tako-tsubocardiomyopathie.' Tot slot vouwt ze haar armen achter haar rug en eindigt op triomfantelijke toon: 'Deze zeer uitzonderlijke vorm van hartfalen kan ontstaan bij een hevige emotie, zoals een ongeval of bij het plotselinge verlies van een dierbare en wordt in de volksmond ook wel *Het gebroken hart syndroom* genoemd!'

Stilte.
Stilte.

'Luister,' antwoord ik haar uiteindelijk en ik strek mijn been, het brede verband schrijnt mijn lies. 'Dante Alighieri zei ooit: "Er is geen groter verdriet dan zich in dagen van ellende, de tijden te herinneren toen men gelukkig was". De Parker is weer tevoorschijn gekomen, haar vingers draaien hem rond. Buiten is het aardedonker. De nacht drukt zwaar op de aarde en de hele schepping zwijgt en wacht roerloos op het eerste teken van het ochtendgloren. Dan wordt de schemering weggevaagd en breekt de nieuwe dageraad aan. Het uitspansel krijgt een hemelsblauwe kleur, de kleur van hoop en van een nieuw begin, en als aankondigster van het nieuwe begin waarop men wachten moest, verschijnt hoog aan de hemel een heldere ochtendster.

Drie maanden eerder

augustus

Coop Himmelb(l)au kan gezien worden
als een agressieve reactie
op milde projecten uit de jaren zestig
als levende capsules en bolwoningen.

Coop Himmelb(l)au wilde een
'architectuur die bloedt,
die uitput,
die kolkt
en desnoods breekt.'

Sculpture: Coop Himmelb(l)au

-1-

Het zat er op.
Juli, augustus. Zes zorgeloze weken waarin niets hoefde en alles mocht. Hij croste over het trottoir, remde af, passeerde rakelings een gearmd echtpaar en zeilde het smeedijzeren hek rondom het bakstenen gebouw door. De ramen in de twee zijvleugels van het oude schoolcomplex stonden wijd open. Gedachteloos parkeerde hij zijn fiets tussen de andere fietsen, trok zijn rugtas onder de zwarte snelbinders uit en keek om zich heen.

Het was nog fris, maar de helder blauwe lucht beloofde een snikhete dag. Donkerbruine krullen omlijsten zijn gebruind gezicht en op zijn vervelde neus prijkte een mee-eter. Boven zijn afgetrapte gympies droeg hij een vaalgrijze chino broek.

Maurice Sahki slingerde zijn rugtas over zijn schouder en wandelde met trage passen richting de hoofdingang. Op het schoolplein was nog geen hond te bekennen. De toegangsdeur stond op een kier. Hij stapte het hoofdgebouw in en bleef in het midden van de hal - met zijn fraai vormgegeven trappenhuis - staan, de handen in zijn broekzakken. Het zonlicht scheen vrolijk door de gekleurde glas-in-lood vensters naar binnen, toch roerde een lichte angst zich heimelijk in zijn buik. Hij snoof de doordringende geur van klei, grafiet en linoleum op en zuchtte. Aandachtig tuurde hij naar het zwarte informatiebord, dat hoog aan het plafond was bevestigd. Zijn ogen stopten op de vijfde rij en hij las dat zij het eerste uur in lokaal 3.05 werden verwacht. Zijn mond werd krukdroog en hij streek met een ongemakkelijk gebaar

langs zijn kin. Tja, het was echt waar. Het rooster klopte, er was niets aan te doen.

Aan het eind van de gang klonken stemmen. Hij keek over zijn schouder. Op de rode kantinestoelen in de aula zaten groepjes leerlingen klaar. Lusteloos wachtten zij op het moment dat de bel hen roepen zou. Hij had geen zin zich tussen hen te mengen. Vanaf de eerste schooldag, nu vier jaar terug, had hij zich niet zich bemoeid met zijn klasgenoten. Hij behoorde tot het soort mensen dat liever aan de rand stond van de groep waartoe ze behoorden, zo zat hij bij de meeste vakken alleen aan een tafel en vond het prima zo. Als er iemand naast hem kwam zitten voelde hij zich niet op zijn gemak en kon hij zich slecht concentreren.

Ach, natuurlijk waren er ook wel momenten geweest dat hij spijt had gehad van de koppige volharding in zijn gedrag, momenten waarop hij wel had verlangd naar vriendschap. Als de dag van gisteren herinnerde hij zich de boekbespreking van Danitsja Djordjevic in het derde jaar. Danitsja was een uitzonderlijk lange knul met helblond haar. De jongen was rustig naar voren gelopen en had in alle kalmte en met een enorme passie geen boek - zoals alle anderen - besproken, maar enkele gedichten van Rutger Kopland voorgedragen. Maurice had nog nooit van Kopland gehoord. Vanaf de eerste regel werd hij in het gedicht gezogen. Met zijn Zuid-Slavische accent had Danitsja de woorden betoverd. De zinnen hadden Maurice gegrepen en waren in zijn hoofd blijven hangen. Eerst hadden een paar sukkels nog zitten grinniken, maar al snel was het muisstil geworden en toen Danitsja naar zijn tafel was teruggelopen had er een hoerageroep uit het lokaal opgeklonken. Henk van Loon, Danitsja's maatje, had de knul een ferme klap op de schouder gegeven en er was een steek van afgunst door Maurice heen gegaan. Ja, met deze jongen had hij bevriend willen raken. Deze jongen had hij bewonderd en benijd.

Toen hij die middag uit school was thuisgekomen, was hij direct naar zijn slaapkamer gerend en had hij met veel moeite wat geld uit het kleine gat van zijn spaarpot gepeuterd. Daarna was hij richting de boekhandel op het pleintje, niet ver van hun huis, gefietst en had daar gevraagd of zij ook gedichtenbundels van Rutger Kopland verkochten. De boekverkoper was op een gammele trap geklommen en had hem

een stapeltje bundels laten zien. Uit de zes dunne boekjes had hij *Een lege plek om te blijven* gekozen. 's Avonds in bed was hij begonnen met lezen. Het waren titelloze gedichten met als opschrift enkel een Romeinse nummering. In het begin had hij niet goed begrepen wat zij betekenden, maar naar mate hij beter ging lezen en nadenken, ging hij inzien wat er werd bedoeld en brachten de verzen hem in vervoering. Het was alsof de dichter een deur opende waarvan hij het bestaan niet had gekend, en tegen hem zei: 'Kijk Maurice, zo ziet de wereld eruit. De liefde en de dood, de nacht en de stilte, de eenzaamheid en het verlies.' Gedicht XII had hij echt goed gevonden, maar XI was ook niet slecht. En bij gedicht XIV had hij een hevige, warme gloed door zijn onderbuik en liezen voelen stromen. De eerste regel ervan luidde: ga nu maar liggen liefste in de tuin. Hij had het natte gras geroken.

*

Met slome tred beklom hij de trap richting de derde verdieping. Aarzelend stapte hij de lege ruimte in en keek opmerkzaam in het rond. Voor de hoge ramen met hun verveloos ijzeren omlijsting hingen oranje gordijnen. Zij waren, samen met het heldere licht dat onbelemmerd door de ramen naar binnen scheen, bepalend voor het warme gevoel die deze ruimte in hem opriep.

Tegen de achterwand van het lokaal stond een mahoniehouten vitrinekast met daarin een buste van een of andere Franse filosoof, een paar oude fototoestellen, een verroeste schep die Van der Craets ooit vond in de buurt van Verdun en twee opgezette vogels. Een Rietzanger en een Wielewaal.

Zijn docent Frans was een echte vogelkenner en vertelde altijd vol enthousiasme over de bijzondere vogelsoorten in de Hollandse Biesbosch. Bovenop de kast stond een fraaie wereldbol op een voet van donker bakeliet. Op sombere dagen knipte Van der Craets de lamp van de globe aan en door het gele licht dat werd verspreid droomde Maurice van spannende ontdekkingsreizen naar verre continenten. En aan de wanden van het lokaal prijkten kleurrijke platen. Niet zomaar

een postertje hier en daar, nee… ongewone afbeeldingen, met zorg gekozen. Eén van deze platen fascineerde hem in het bijzonder. De afbeelding zat met roestige punaises aan de wand geprikt. Het was een rechthoekige affiche waarop een prachtige, jonge vrouw werd afgebeeld. De wonderlijke vrouw nam het klaslokaal indringend op met haar grote, vragende ogen. Het was alsof hij haar had gekend in een vorig leven. Achter de vrouw bevond zich een man, verscholen achter de rugleuning van haar stoel, nauwelijks zichtbaar. Bovenaan de affiche stond in evenwichtige letters de naam: *Camille Claudel* gedrukt. Als ondertitel was, in kleine blauwe letters, geschreven: door toneelgroep *Aan de Rotte*.

Absurd. Het leek alsof deze ruimte in de vakantieperiode was veranderd, al vond hij het moeilijk de aard van de verandering te omschrijven. Nu was het niet zo dat hij het moeilijk vond om het lokaal te omschrijven van vóór de verandering. Nee, absoluut niet. Maar hoe hij de vitrinekast, het bureau en de affiche nu - vijf weken nà de gebeurtenis - zag verwarde hem ineens hevig!

Hij schrok op door de luide stemmen en het gelach van zijn klasgenoten die hij in de verte hoorde naderen. *Onnozelaars.* Haastig koos hij een tafel, naast het raam en met goed zicht op de affiche. In zijn overdreven, intense verlangen naar afzondering legde hij zijn bordeauxrode rugtas op de lege stoel naast zich en schoof zijn stoel naar achteren. Achter hem klonk gelach. Firat Sözen tapte een mop. Stoelen en tafels werden ruw verschoven, maar ineens trad de stilte weer in. De deur zwaaide open, Van der Craets stapte het lokaal in en begroette hen vriendelijk. Maurice voelde hoe zijn gezicht en hals vuurrood kleurden. Hij frunnikte aan zijn veter en staarde naar de grond.

Van der Craets was een kerel van een jaar of veertig, rood krullend haar en een blanke huid vol sproeten. Zijn intelligente, felblauwe ogen, die glinsterden onder zijn rossige wenkbrauwen, ontgingen niets. Maurice had respect voor hem en hield van zijn manier van lesgeven. Als Van der Craets over Victor Hugo of Jean-Paul Sartre vertelde, dan was dat niet saai, nee… dan was dat geweldig. Dan was het alsof hij samen met zijn docent langs de boulevards van Parijs dwaalde en zag

hij de leien daken, de smalle kasseiensteegjes en de bruggen over de Seine voor zich.

Met onvaste vingers opende hij zijn leren etui. Zijn hart roffelde onrustig en met de pen tussen zijn lippen staarde hij peinzend uit het raam. De vogels, in de hoge bomen, die de schooltuin omzoomden, tjilpten als bezetenen en hij vroeg zich af waarom het leven eigenlijk zo ergerlijk was. Ongewild was hij een paar weken terug opgezadeld met een idioot feit. En o, wat haatte hij de ontdekking die nu de oorzaak was van zijn verwarde gevoelens, hij haatte het grondig!

*

Het was begin juli geweest, op een dinsdagochtend. Hij had voor zijn moeder een kilo sinaasappels, boerakbladeren en verse munt op de Rotterdamse centrummarkt aan de Binnenrotte moeten halen en ineens had hij Van der Craets in de menigte zien lopen. Verrast was hij blijven staan. Juist op het moment dat hij zijn docent wilde aanspreken had een slanke man Van der Craets bij de naam geroepen. De man had een Turks brood omhoog gestoken en Van der Craets met opgetrokken wenkbrauwen aangekeken. Van der Craets had zich glimlachend naar de stem gekeerd. Iets in de houding van zijn docent had hem doen stilstaan. Maurice had zich haastig omgedraaid en een rijpe avocado uit de krat voor hem in de hand genomen. ‘Ja prima, doe er maar twee!’ had hij Van der Craets horen zeggen. ‘O Rein, wacht even, ook nog een bakje geitenkaas en wat tomaten, oké?’ Tot slot hadden de mannen afgerekend en waren ze lachend verder gelopen.

Er was een soort verlammende kracht van het tweetal uit gegaan en Maurice was hen, als betoverd, ja… als een kind achter de rattenvanger aan gevolgd, de avocado gedachteloos in de hand, en onderwijl had hij bedacht dat hij zich nooit - werkelijk nooit - had afgevraagd waarheen de weg van zijn docent ging als deze hun schoolgebouw verliet. Wie wachtte er op Van der Craets? Deze rijzige gestalte? Zigzaggend zocht hij zijn weg, bang hen uit het oog te verliezen. Na een paar minuten stopten zij voor de kraam met antiek en prullaria. Maurice was zo gaan

staan, dat hij het tweetal vanuit de kraam met de Afghaanse kruiden precies had kunnen gadeslaan. Van der Craets had glimlachend een vaas van groen aardewerk omhoog gestoken, maar de ander had geërgerd het hoofd geschud. Maurice was hen - op voorzichtige afstand - tot aan hun huis gevolgd. Zijn eigen gedrag had hem bevreemd. En in de weken die volgden voelde hij zich aangetrokken door een zachte roep, bijna zoals de geur van een soek een Arabier aantrekt. Middag aan middag had hij zijn fiets gepakt en - onder het voorwendsel materiaal voor zijn volkrijke kolonie te moeten kopen, maar in werkelijkheid zonder geldige reden - richting het oude centrum van de stad gegaan om daar verward door de lanen en stegen te slenteren.

*

'Zo jongelui, een fijne vakantie gehad?' Van der Craets zette zijn koffie op de punt van de tafel neer en ging op de rand van zijn bureau zitten. 'Jullie hebben er echt weer zin in, zie ik.' Mild spottend klonk zijn lach. Hij wreef in zijn handen en vervolgde: 'Enfin, helaas. Er zal weer gewerkt moeten worden. We gaan ons dit jaar verdiepen in de Franse literatuur. Jullie moeten …'

Er werd op de ruit geklopt. Van der Craets liet zich van het bureau glijden. Korevaar, de counselor van de bovenbouw, bleef in de deuropening staan. Naast Korevaar stond een magere jongen. Korevaar schoof de knul naar voren en mompelde binnensmonds: 'Daniel, dit is Abel Boer, de nieuwe leerling waarover ik je vertelde.' Vervolgens greep hij de jongen met zijn grote handen, zo breed als Chinese waaiers, stevig bij de benige schouders en bromde hem op barse toon toe: 'Goed kerel, wij zien elkaar vanmiddag!'

In de klas ontstond een aarzelende stilte. Het was of er - per abuis - een grijsblauwe torenvalk in een stadsmussenkolonie was terecht gekomen. De jongen had de mouwen van zijn geruite overhemd opgerold. Zijn lippen vormden een rechte streep en met zijn staalblauwe ogen keek hij uitdagend in het rond. Hier viel niet mee te spotten, dat begreep iedereen. Verward luisterde Maurice naar het

geluid van de wegstervende voetstappen in de lange, holklinkende gang. Hij hoorde Korevaar de trap met de stenen treden afgaan en onderwijl namen zijn ogen de bijzondere verschijning van top tot teen op.

De nieuweling stond wijdbeens. Over zijn schouders beugelde een versleten rugtas, de armen hield hij over elkaar geslagen. Onder de spijkerbroek staken hoge kistjes van licht kalfsleer en om de knokige nek bungelde een zwarte koptelefoon.

Van der Craets keek aarzelend om zich heen, alsof deze gebeurtenis hem ergens aan herinnerde. Het was maar heel even, toch wachtten de vijfentwintig leerlingen ademloos af. Uiteindelijk verscheen er een vriendelijke lach op het gezicht van hun docent en schudde hij de jongen hartelijk de hand. 'Zo, welkom.' Er ging een zucht van opluchting door het lokaal heen. Vervolgens liet Van der Craets zijn ogen zoekend door de ruimte glijden.

Haastig legde hij zijn klamme hand op de rode rugtas. Tevergeefs. Van der Craets wees opgewekt: 'Daar is nog plaats, naast Maurice.'

De nieuweling staarde nu zijn richting uit. De blik trof hem als een koude douche. Geschrokken tilde hij de tas van de zitting en boog zich diep over zijn tafelblad.

Op het moment dat de jongen naast hem neerplofte raakten hun bovenarmen elkaar licht. Maurice schoof haastig opzij en voelde een walging in zich opwellen. Een weerzinwekkende walging, die hij daarvoor niet eerder had gekend. Zijn hart bonsde in zijn keel en zijn oren suisden. Hij moest naar het toilet, maar durfde zijn vinger niet op te steken en kneep zijn billen daarom stevig tegen elkaar.

'Oké, jongens.' Van de Craets stak een dun boek getiteld: *Un peu d'amour* in de lucht. Het was een nieuw boek, waaruit de klas niet eerder had gewerkt. De oranje gordijnen bewogen zacht in de wind en op het schoolplein onder hen klonk het gestuiter van een leren bal en het slippen van de achterwielen. Maurice bukte zich, nam het boek uit zijn tas en vouwde het open. De kaft was nog stug, iedere keer weer probeerden de bladzijden zich te sluiten. Hij plaatste zijn hand in het midden van het boek en tuurde naar de zwarte letters op het papier.

‘We openen het boek op bladzijde zevenendertig.’ Van der Craets wandelde rustig van de ene kant van het lokaal naar de ander en stopte uiteindelijk voor het grijze schoolbord, met het boek opengeslagen in de hand. ‘Dit jaar bestuderen we de grote Franse schrijvers en *Un peu d’amour* zal onze rode draad zijn in het labyrint van de verhalende, lyrische en dramatische teksten uit de Franse literatuur.’ En hij klopte nadrukkelijk op de kaft. ‘In dit lesboek staan een paar thema’s centraal. Ik wil graag met het thema *L’enfant* beginnen. Ik denk dat het eerste verhaal van deze stof een goed begin is. Het leest lekker weg en het behandelt een actueel onderwerp. Daarnaast hoop ik dat jullie, via de diverse verhalen, oog gaan krijgen voor de raakvlakken en verschillen tussen jou en de hoofdpersonages, en ook tussen jou en je medeleerlingen. We gaan dit verhaal klassikaal lezen en bespreken. We zijn hier waarschijnlijk drie lessen mee zoet.’

Met een zacht klopje op de tafel van Michiel Houtman vervolgde Van der Craets: ‘Goed, ieder leest één regel. We stoppen aan het eind van deze bladzijde, bij het woord *interroger,* daarna bespreken we het gedeelte en gaan we in debat aan de hand van vraag 1. Is dit duidelijk?’ Van der Craets keek vragend het lokaal in, gebaarde onderwijl naar Firat dat deze zijn pet moest afzetten en knikte bedachtzaam. ‘Mooi. De titel van ons verhaal luidt *Un sac de billes* of te wel, Michiel?’ Langs de wangen van de jongen schoot een donkerrode gloed. ‘Uitstekend meneer Houtman, heel goed… een zakje knikkers.’

Alle leerlingen gniffelden, behalve de nieuweling. Maurice strekte zijn been en streek met zijn vinger langs de naad van het gladde papier. Zijn ogen gleden naar het bureau. Van der Craets trok zijn colbert uit, hing de linnen blazer met zorg over de rugleuning van zijn stoel en wees in de richting van Michiel. ‘Het is een aangrijpende vertelling. Het beschrijft het leven van Joseph Joffo: een tienjarige, Joodse jongen. Het verhaal begint in Parijs en speelt zich af tijdens de Tweede Wereldoorlog. Michiel, het woord is aan jou.’

Vanuit zijn ooghoek zag Maurice plots dat de nieuweling geen boek voor zich had liggen. De jongen tekende iets met een blauwe pen in het grijze schrift dat voor hem op de tafel lag. De knul was linkshandig. De mouw van het overhemd stroopte verder op, terwijl hij met zijn pen vreemde wezens op het witte papier te voorschijn toverde, hierdoor

werd een kleine tatoeage op de onderarm van de jongen zichtbaar. Nieuwsgierig tuurde hij naar de afbeelding in de blanke huid. Er was een rood vierkant afgebeeld, met daarin een wit vlak. In het vlak prijkten twee zwart gekruiste pijlen. Hij had geen idee waar het symbool voor stond.

Regel voor regel lazen zij hakkelend *hun* zin. Nu was het de beurt aan Yasmine Sabriye, dan nog twee regels… Nerveus volgde zijn wijsvinger de woorden en hij schraapte zijn keel. Zijn mond voelde kurkdroog aan. Hij gleed met zijn tong langs zijn lippen en zuchtte: 'Ou ils cherchaient à me casser la gueule, ou ils me laissaient tomber.'

Overdreven luid klonk zijn stem in de stilte van het klaslokaal. Zijn hart sprong onstuimig in zijn borstkas op en neer. En ja, toen werd het stil. Het was een verwarrende stilte. Storend ook.

Van der Craets keek geërgerd op. 'Jij bent aan de beurt, eh jij, eh… jongeman,' riep hij luid, terwijl hij met zijn hand in de richting van de nieuweling gebaarde, maar het bleef muisstil. Verbaasd legde Van der Craets zijn boek op de punt zijn bureaublad neer en beende hun richting uit. Maurice boog zich over zijn boek en kneep hard met zijn vingers in zijn puntige knieën.

'O, hèhè! Zeg dat dan.'

Met een geërgerde blik in de ogen keerde zijn docent zich plots naar hem. Maurice boog nu zover door dat zijn vervelde neus haast het hout van het tafelblad raakte. Zijn handen trilden en zijn ogen traanden.

'Vriendelijk dank, meneer Sahki! Erg aardig van u, om u zo behulpzaam op te stellen,' mompelde Van der Craets tenslotte korzelig en verzocht hem vriendelijk zijn boek in het midden van de twee tafels te leggen.

*

Het lezen ging verder. Normaal gesproken genoot Maurice van de Franse lessen. De taal was hem vertrouwd vanaf de moederschoot af. Deze les was het alsof de zwarte wijzers van de klok boven de deur

draalden en de vraag die aan het einde van het uur werd gesteld en besproken ging min of meer aan hem voorbij. Ergens ver weg, laag aan de horizon van zijn bewustzijn, hoorde hij zijn klasgenoten discussiëren over lastige onderwerpen als antisemitisme en racisme. Dit waren zaken die hij aan zich voorbij liet gaan. Hij had er eigenlijk weinig mee te maken en ze interesseerden hem totaal niet. Hij las veel liever een mooi boek. Zo vond hij het fascinerend om rond te dolen in de wereld van Hemingway en Steinbeck. Maar Camus beviel hem ook goed. Camus las hij het liefst in het Frans, dan was het zo puur! En met dat hij peinzend door het hoge raam naar buiten keek bedacht hij hoeveel beter het zou zijn geweest als hij daarstraks naast Mariëtta Overbeek aan tafel was gaan zitten! Mariëtta zat iedere les, net zoals hijzelf gewoon was, alleen aan een tafel. Om heel andere redenen. Er was iets niet pluis met dat meisje. De andere leerlingen meden haar alsof ze een ziekte bij zich droeg en hadden haar de bijnaam *framboos* gegeven, vanwege de vele jeugdpuistjes. Maurice liet zijn ogen langs haar rug glijden. Oké, het was geen mooi meisje, maar ze was ontzettend intelligent. Haar zwarte haar hing sluik voor haar ogen, maar haar borsten waren sterk ontwikkeld. En al droeg ze een blokjesbeugel en geen make-up, haar brede mond gaf haar gezicht toch iets aantrekkelijks, iets sterks.

De bel klonk. Van der Craets beëindigde de les op een wonderlijke wijze, met het voorlezen van een gedicht. Het gedicht haakte in op de leus: Vrijheid, Gelijkheid en Broederschap uit de Franse revolutie in 1789. *Maar waar is het ideaal van de Broederschap gebleven?*

Tot slot keek hij hen vriendschappelijk aan en om zijn lippen speelde een vaderlijke glimlach. ‘Dit was het dan voor deze les. Neem bij het verlaten van het lokaal dit stencil mee en lees de woorden thuis nog eens goed over. Nadenken is dus de opdracht, verder geen huiswerk dit keer!’

Maurice nam zijn schrift en het lesboek van de tafel en bukte zich om zijn spullen in zijn tas terug te stoppen. Ineens tikte de nieuweling hem op de rug en siste: ‘Flik het niet om nog eens naast me te komen zitten, onnozele troetelturk! Je stinkt als een kameel!’

Toen hij opstond voelden zijn benen aan als pap en een duister voorgevoel besprong hem. Sommige dingen wist je gewoon. Het zou geen goed jaar worden. De Franse lessen waar hij altijd zo van had genoten behoorden tot het verleden. Tranen sprongen hem in de ogen. Verdoofd liep hij achter zijn klasgenoten aan, op naar de volgende les.

november

'Het beeld is vormloos en naamloos, maar Artschwager
gaf de beelden namen, die per seizoen wisselen:

in de lente heet het werk Bloem*,*
in de winter IJs*,*
in de zomer Vlam*,*
in de herfst Hek*.*

Het beeld heeft in de volksmond de bijnaam
de Watertanden *meegekregen*

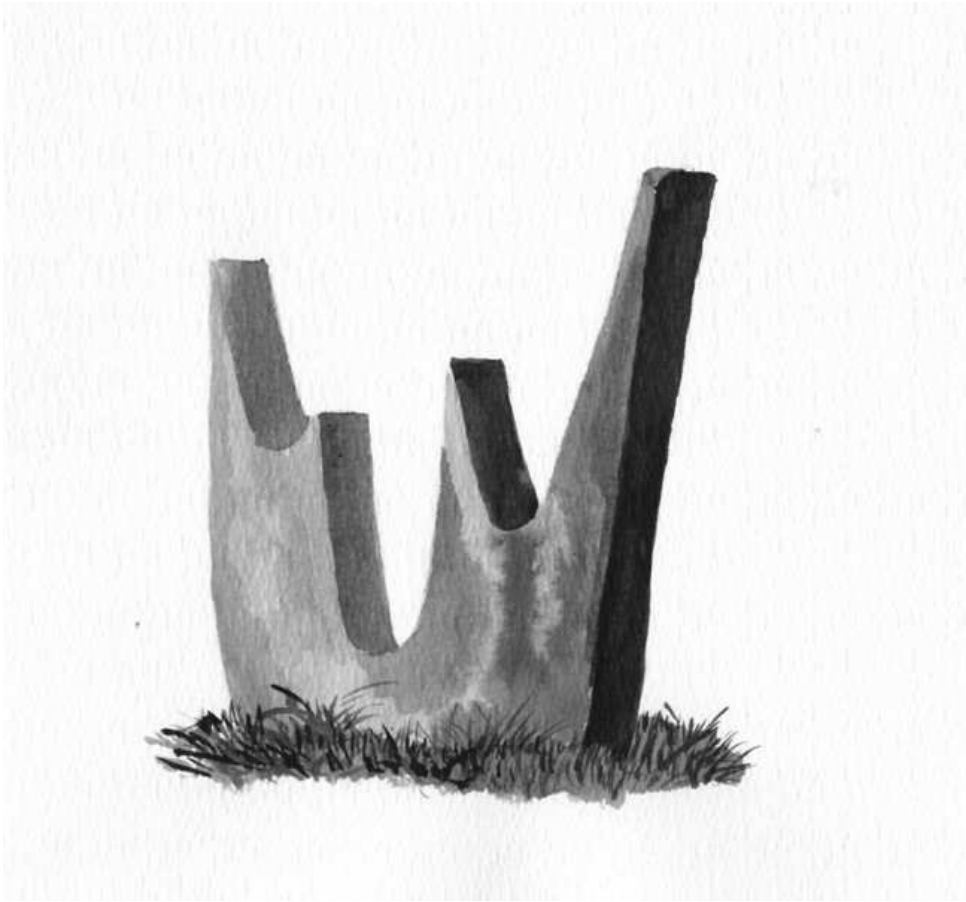

Zonder titel: Richard Artschwager